

РОЗДІЛ 10 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.21

ВИНА ДЕРЖАВИ І ПРИНЦИП «DUE DILIGENCE» У ПРАВІ МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Андрейченко С.С.,
к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національний університет «Одеська юридична академія»

В статті досліджується питання вини і міжнародної відповідальності держави у випадках недотримання нею стандарту належної обачності (due diligence). Встановлено, що принцип due diligence відіграє важливу роль у міжнародному праві, він може бути застосований у різних його сферах – праві міжнародної відповідальності, міжнародному праві прав людини, міжнародному кримінальному праві, міжнародному екологічному праві, міжнародному економічному праві та ін.

Ключові слова: міжнародна відповідальність, вина держави, стандарт due diligence, міжнародно-протиправне діяння.

Андрейченко С.С. / ВИНА ГОСУДАРСТВА И ПРИНЦИП «DUE DILIGENCE» В ПРАВЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

В статье рассматривается вопрос о вине и международной ответственности государства в случае несоблюдения им стандарта должной осмотрительности (due diligence). Установлено, что принцип due diligence играет важную роль в международном праве, он может быть применен в различных его сферах – праве международной ответственности, международном праве прав человека, международном уголовном праве, международном экологическом праве, международном экономическом праве и т.д.

Ключевые слова: международная ответственность, вина государства, стандарт due diligence, международно-противоправное деяние.

Andreichenko S.S. / STATES FAULT AND «DUE DILIGENCE» PRINCIPLE IN LAW OF INTERNATIONAL RESPONSIBILITY / National University «Odessa Law Academy», Ukraine

The article is devoted to the issue of fault and international responsibility of the State in the case of breach of due diligence standard.

Historically, due diligence had its main impact on the responsibility of States for private actors, which pertained to the preventive measures expected of a State in its sphere of exclusive control when international law was breached by private persons, not by the State as a legal entity. Currently many fields of international law have seen the emergence of primary obligations that require States to exercise due diligence, that is, to endeavour to reach the result set out in the obligation. A breach of these obligations consists not of failing to achieve the desired result but failing to take the necessary, diligent steps towards that end. Due diligence obligations have developed mostly in the field of international environmental protection but they can be found in other branches of international law.

Due diligence involved due care in taking measures normally undertaken in the particular circumstances of the case; foreseeability of the injurious acts and the possibility of preventing their commission with the resources available in the State; necessary exercise of authority in apprehending the individuals who committed injurious acts and giving the alien the opportunity to bring a claim against such individuals.

One of the central concerns in the attempts to codify the rules of State responsibility initially was due diligence. When the ILC undertook to codify general rules of State responsibility, due diligence considerations gradually disappeared altogether from the State Responsibility Project.

Nowadays due diligence standard continues to demonstrate its relevance as a legal framework within which to assess state action and omission.

Key words: international responsibility, state fault, due diligence standard, internationally wrongful act.

У міжнародно-правовій доктрині можна виділити два класичні підходи щодо проблеми вини: «теорія вини» і «об'єктивна теорія». Крім того, був розвинений ще один підхід стосовно питання вини, у відповідності з яким при здійсненні протиправних діянь у вигляді дій вина не враховується, а при здійсненні протиправних діянь у вигляді бездіяльності вина береться до уваги. Підставою для даного підходу стали деякі судові рішення, в яких виникнення відповідальності держави за шкоду, заподіяну іноземцям в результаті бездіяльності, ставилося в залежність від того, чи була дана бездіяльність навмисною. Виною в даному випадку визнається не проявлення належного старання («due diligence») [1, с. 540].

З одного боку, Проект статей не вирішує питання про необхідність додаткового елементу вини або відсутності старанності (diligence) для того, щоб визнати первинну норму порушеною; з іншого боку, Проект статей явно не охоплює ситуацій, в яких традиційно застосовується due diligence, а саме порушення міжнародного права приватними особами. У той час як згідно з главою II «Присвоєння поведінки державі», приватна поведінка не може бути

присвоєна державі, Коментар до цієї глави роз'яснює, що в деяких випадках це все ж можливо: «... і держава може нести відповідальність за наслідки поведінки приватних суб'єктів, якщо вона не прийняла необхідних заходів для запобігання таких наслідків. Наприклад, приймаюча держава не несе відповідальності як такої за дії приватних осіб щодо захоплення посольства, але вона несе відповідальність за неприйняття всіх необхідних заходів для захисту посольства від захоплення або для відновлення контролю над ним» [2, с. 39]. Так, зокрема, враховуючи порушення принципу due diligence, Сирія була визнана відповідальною за міжнародно-протиправне діяння внаслідок руйнувань бунтівниками датського і норвезького посольств в Дамаску в лютому 2006 року [3, с. 64]. У зв'язку з цим на практиці постає питання про відповідальність держав при порушенні зобов'язання due diligence. Незважаючи на притаманну даному питанню актуальність, воно є все ще недостатньо вивченим в доктрині міжнародного права.

Due diligence standard з часів Гуго Гроція та Семюеля Пуффендорфа займає помітне місце в міжнародно-правових дослідженнях [4, с. 117]. Зобов'язання держав ви-

являти належну старанність (*due diligence*) у міжнародному праві розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні учені як Г. Амадор, Дж. Анайя, Д. Анцилотті, Р. П. Барнідж, Ж. Бурк-Мартіньоні, Я. Броунлі, Н.В. Дрьоміна-Волок, П. Дюпої, Т. Койвурова, І. І. Лукашук, К. Чинкін та ін. Разом з тим в авторитетних дослідженнях вчених, що є значним внеском у теорію та практику міжнародного права, не приділяється достатньої уваги питанню визначення вини та міжнародної відповідальності держави при покладанні на неї зобов'язання дотримуватися стандарту *due diligence*.

Мета статті полягає у дослідженні на підставі вивчення доктрини міжнародного права, міжнародної судової практики проблеми визначення вини держави у випадках недотримання нею стандарту належної обачності (*due diligence*).

Визначаючи сутність принципу *due diligence* спецдоповіді Комісії міжнародного права ООН по темі «Відповідальність держав», Г. Амадор, вказав, що належна обачність включає в себе належну дбайливість при прийнятті заходів, які зазвичай приймаються в конкретних обставинах; можливість передбачати діяння, які заподіюють шкоду і можливість їх запобігання за допомогою наявних у державі ресурсів; необхідне застосування влади при затриманні індивідів, які скоїли діяння, що заподіяло шкоду, та надання іноземцям можливості порушити позов відносно таких індивідів. Г. Амадор зауважив, що «правознавці майже однастайні в тому, що норма «належної обачності» не може бути зведена до ясного і точного визначення, яке могло б служити як об'єктивний і автоматичний стандарт для встановлення, незалежно від обставин, чи є інша держава «обачною» при виконанні свого обов'язку, пов'язаного з проявом пильності і захистом» [5, с. 116]. Найважливішою особливістю принципу належної обачності є те, що він не вимагає присвоєння (*attributability*) державі поведінки недержавного актора [6, с. 214]. Як вказує Н.В. Дрьоміна-Волок «при тому, що дії або бездіяльність недержавних суб'єктів, здійснені поза прямими зв'язком з державою, даній державі не присвоюються, вона не звільняється від свого обов'язку виявляти належну розпорядливість» [4, с. 119].

Принцип *due diligence* відігравав значну роль в першій фазі кодифікації правил про відповідальність держав, в період, який тривав до 1963 року. З призначенням Роберто Аго новим спеціальним доповідачем по темі відповідальності держав, значно змінився напрямок розробки Проекту статей про «Відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння». Аго акцентував увагу на встановленні загальних вторинних норм, які визначають наслідки порушення первинної норми міжнародного права, тобто правила, яке описувало стандарт поведінки. Ця зміна у фокусі дослідження значним чином вплинула на визначення суб'єктивного елементу відповідальності держави. У зв'язку із суперечкою з приводу існування у міжнародному праві додаткової вимоги – вини держави для наявності протиправного діяння, зрозуміло, що Проект про відповідальність з часом вивів міркування *due diligence* до рівня первинних норм, і, таким чином, відступив від початкового варіанту. Для того, щоб знайти загальну підставу для кодифікації такої важливої сфери як відповідальність держав, необхідним було обмежити свою увагу щодо досить спірних питань. Ця нова орієнтація закріплювалася лише поступово, однак питання *due diligence* поставало, коли в ряді випадків у Проекті робилися спроби визначити первинні норми щодо певних категорій. Навіть у 1999 році, за два роки до прийняття Проекту статей про відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння, питання *due diligence* обговорювалося КМП під заголовком «Відповідальність держави за зобов'язаннями поведінки і зобов'язаннями результату» [7, с. 2].

Про корисність розподілу норм міжнародного права на норми, що вимагають певного результату, і норми, що

вимагають певної поведінки, вказує В.Л. Толстих, який пише, що «у першому випадку порушення норми має місце, якщо не досягнуть передбаченої нею результат; у другому випадку – якщо не здійснено передбачену нею поведінку. Обов'язок здійснення певної поведінки часто формулюється як обов'язок проявити «належну дбайливість» («*due diligence*») [1, с. 105].

В останній редакції Проекту статей більше немає відмінності між зобов'язаннями поведінки і зобов'язаннями результату, але цей вибір був мотивований гостротою кодифікації, а не вадами у класифікації. Т. Койвурова вважає, що зобов'язання *due diligence* також можуть бути класифіковані як зобов'язання поведінки, тобто такі первинні зобов'язання, які закріплюють результат, що має бути досягнутий державою [7, с. 2]. Ця ж точка зору висловлювалася і Х.Е. де Арчага: «... держава повинна нести відповідальність тільки тому, що вона перестала виконувати взятє на себе міжнародне зобов'язання проявляти в межах своїх можливостей «належне старання», щоб перешкодити вчиненню вказаних правопорушень. «Належне старання» – не суб'єктивний елемент, а сам зміст існуючого зобов'язання, за порушення якого відповідальна держава» [1, с. 541].

Коментуючи рішення МС ООН у справі про дипломатичний та консульський персонал United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (*Hostages*) case (1980) в контексті принципу *due diligence*, Дюпої вказує на важливу відмінність між зобов'язаннями поведінки, у тому числі зобов'язаннями щодо запобігання та зобов'язаннями результату. На його думку, важливим є те, які кроки робить держава задля забезпечення принципу *due diligence* в рамках міжнародного права. «Якщо держава Іран була готова і в змозі продемонструвати, що насправді прийняла всі відповідні кроки, щоб уникнути взяття дипломатів у заручники, то вона не була б притягнута до відповідальності судом» [8, с. 371, 379]. Іншими словами, зобов'язання *due diligence* вимагає від держав прийняття «максимальних зусиль». Без таких зусиль зобов'язання *due diligence* буде порушене, і держава буде нести відповідальність.

У справі Осман проти Сполученого Королівства (*Osman v UK*) (1998) Європейський суд з прав людини також погодився з тим, що зі ст. 2 Конвенції, за певних чітко визначених обставин, може також впливати позитивний обов'язок органів влади вживати превентивних оперативних заходів із захисту людини, життя якої загрожує кримінальні дії з боку іншої особи. Водночас ступінь «позитивного зобов'язання» було визначено Судом в досить вузьких рамках: «На думку Суду, якщо зважати на труднощі, з якими пов'язані поліційні заходи з охорони правопорядку в сучасному суспільстві, на непередбачуваність людської поведінки та на оперативність вибору, який має бути зроблений стосовно пріоритетів і ресурсів, тлумачення зазначеного зобов'язання має бути таким, що не покладає нездійснений і непропорційний тягар на органи влади» [9, с. 116].

Варто зазначити, що до того часу, як Комісія міжнародного права прийняла Проект статей про відповідальність держав в 2001 році, були усунені усі класифікації первинних норм. Коментар до ст. 2 описав ситуацію досить рішуче: «Питання про те, чи є відповідальність «об'єктивною» або «суб'єктивною», залежить від обставин, включаючи зміст відповідного первинного зобов'язання. ... Це вірно і для інших критеріїв, незалежно від того, чи пов'язані вони певною мірою з порушенням, виною, недбалістю або не проявленням належної обачності (*due diligence*). Вони варіюються залежно від обставин з причин, які в кінцевому рахунку пов'язані з об'єктом і метою договірного положення або іншої норми, що лежить в основі первинного зобов'язання» [2, с. 34].

У сучасній міжнародній арбітражній практиці можна зустріти посилання на застосування стандарту *due diligence* при вирішенні питання про відповідальність держави за міжнародно-протиправні діяння.

Так, зокрема, питання відповідальності держави і дотримання стандарту due diligence було розглянуте у справі *Asian Agricultural Products Ltd. (AAPL) v. Sri Lanka* (1991) [10, с. 526- 573] Міжнародним центром з врегулювання інвестиційних суперечок (ICSID). У цій справі позивач – гонконгська корпорація *Asian Agricultural Products Ltd.* уклав у 1983 році з урядовим агентством Шрі-Ланки угоду про створення спільного підприємства *Serendib Seafoods Ltd (SSL)*. 28 січня 1987 року внаслідок проведення військової операції проти бунтівників ферма підприємства *SSL* була знищена. Арбітраж МЦВІС при вирішенні спору між ними встановив в якості застосовного права двосторонній договір про заохочення інвестицій між Великобританією і Шрі-Ланкою, доповнений міжнародним правом і правом Шрі-Ланки.

Стосовно стандарту due diligence арбітраж у своєму рішенні зазначив, що держава, на території якої відбувається повстання не несе відповідальності за втрати або шкоду, які понесли іноземні інвестори, якщо може бути доведено, що Уряду цієї держави вдалося забезпечити необхідний рівень захисту... ; і (II) – Ненадання необхідного рівню захисту тягне за собою міжнародну відповідальність держави за шкоду, незалежно від того, чи вона завдана під час дій повстанців, в результаті урядових заходів щодо боротьби з повстанцями. Арбітраж встановив, що Шрі-Ланка в даному випадку порушила своє зобов'язання due diligence.

Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних суперечок у 2005 році розглянув справу *Noble Ventures, Inc. (Noble) v. Romania*, в якій також порушувалося питання дотримання державою стандарту due diligence. Справа стосувалася спору між американською компанією *Noble Ventures, Inc* і Румунією, який виник з Угоди про приватизацію Румунського сталеливарного заводу (*Combinatul Siderurgic Resita (CSR)*). Питання, поставлене перед арбітражем, полягало у тому, чи трансформуються зобов'язання за договором з іноземним інвестором в міжнародні зобов'язання на підставі «парасолькового» застереження, що міститься в Двосторонньому інвестиційному договорі (ДІД) між США та Румунією [11].

Арбітраж зазначив, що шляхом переговорів за нормами ДІД дві держави можуть змінити традиції розділяти зобов'язання держав на національні та міжнародні. Держава, що приймає інвестиції, може нести міжнародно-правову відповідальність за порушення своїх зобов'язань за договором з іноземним інвестором. Таким чином, порушення договору з іноземним інвестором є «інтернаціоналізованим» і прівіляним до порушення міжнародного договору. Даний виняток вводиться «парасольковим» застереженням [12].

Найбільш важливим твердженням у розглядуваній справі, що стосується дотримання принципу due diligence, полягає і тому, що «якщо з січня 2001 року демонстрації та протести співробітників *CSR*, які відбуваються часто і

у великих масштабах, будуть супроводжуватися незаконними діями, відповідач буде нести відповідальність у силу своєї нездатності забезпечити повний захист і безпеку, як це передбачено в рамках ДІД» [11].

Відкидаючи аргумент *Noble*, Трибунал чітко розумів, що положення ДІД про «повний захист і безпеку» не є більш жорстким ніж *due diligence standard* відповідно до права про дипломатичний захист. Подібно рішенню МС ООН у справі *Elettronica Sicula S.p.A.*, арбітраж зазначив, що в таких ситуаціях, «порушення стандартів захисту не так легко встановити». У цьому сенсі справа *Noble* показує труднощі, з якими суди і трибунали стикаються при застосуванні принципу *due diligence* [3, с. 57].

Повертаючись до характеристики підходу, відповідно до якого вина держави пов'язується з дотриманням стандарту *due diligence*, необхідно зазначити, що «таке розуміння вини відповідає розумінню вини у цивільному праві» [1, с. 541]. Відповідно до п. 1 ст. 401 ЦК РФ «особа визнається невинуватою, якщо при тій ступені турботливості та обачності, яка від неї вимагається за характером зобов'язання та умовами обороту, вона вжила всіх заходів для належного виконання зобов'язання» [12]. У Цивільному кодексі України міститься аналогічна норма: «Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання» (п. 1. ст. 614) [13].

Водночас необхідно зауважити про недопустимість ототожнення вини і недбалості. І.І. Лукашук цілком справедливо зауважує про очевидну неспроможність концепції, згідно якої вина ототожнюється з недоглядом, неприйняттям належних заходів (*due diligence*). Іншими словами, – пише автор, – йдеться про обмежене розуміння вини держави [15, с. 89].

Таким чином, порушення стандарту *due diligence* є однією з важливих умов, яку необхідно враховувати при вирішенні питання про наявність вини і міжнародну відповідальність держави при вчиненні цієї державою протиправного діяння у вигляді бездіяльності в кожному конкретному випадку.

Принцип *due diligence* відіграє важливу роль в міжнародному праві, він може бути застосований у різних його сферах – міжнародному праві прав людини, міжнародному кримінальному праві, міжнародному екологічному праві, міжнародному економічному праві. Стандарт *due diligence* є також одним із принципів міжнародної відповідальності. Принцип *due diligence* продовжує демонструвати свою значимість як правової підстави для оцінки поведінки держави і вирішення питання про притягнення її до міжнародної відповідальності, доказом чого є наявна міжнародна судова та арбітражна практика. Водночас варто зазначити, що застосування принципу окреслюється певними межами і у значній мірі залежить від політичної волі держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Толстых В. Л. Курс международного права : учебник / В. Л. Толстых. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 1056 с.
2. Commentaries to the draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted by the International Law Commission at its fifty-third session (2001) // Yearbook of the International Law Commission. – 2001. – vol. II, Part Two. Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-third session. – P. 31-143.
3. Barnidge R. P. The Due Diligence Principle Under International Law / R. P. Barnidge. – P. 1 – 65. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/430200/The_Due_Diligence_Principle_Under_International_Law
4. Дрёмина-Волок Н. В. Стандарт должной осмотрительности («due diligence standard») в международном антидискриминационном праве / Н. В. Дрёмина-Волок // Актуальные проблемы держави та права : збірник наукових праць. Вип. 63 / Редкол. : С.В. Кивалов (гопв. ред.) та ін. ; Відп. за вип. В. М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2012. – С. 117-125.
5. Second report on international liability for injurious consequences arising out of acts not prohibited by international law (prevention of transboundary damage from hazardous activities), by Mr. Pemmaraju Sreenivasa Rao, Special Rapporteur / Document A/CN.4/501 // Yearbook of the International Law Commission. – 1999. – Vol. II, Part I. – P.111-126.
6. Nystuen G. Human Rights, Corporate Complicity and Disinvestment / G. Nystuen, A. Follesdal, O. Mestad. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2011. – 290 p.
7. Koivurova T. Due Diligence / T. Koivurova // Max Planck Encyclopedia of Public International Law. – 2008. – 9 p.
8. Dupuy P. Reviewing the Difficulties of Codification : On Ago's Classification of Obligations of Means and Obligations of Result in Relation to State Responsibility / P. Dupuy // European Journal of International Law. – 1999. – Vol. 10. – № 2. – P. 371-385.

9. Osman v. the United Kingdom. European Court of Human Rights. Judgment of 28 October 1998 // EHRR. – Vol. 29. – P. 245.
10. Asian Agricultural Products Ltd. (AAPL) v. Sri Lanka (1990) // ICSID. – Case № ARB/87/3. – P. 526- 573. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita1034.pdf>.
11. Noble Ventures, Inc. (Noble) v. Rom / ICSID. – Case N ARB/01/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ita.law.uvic.ca/documents/Noble.pdf> (2005).
12. Маммадов С. «Зонтиковая» оговорка в практике международного инвестиционного арбитража. Часть 2 / С. Маммадов. – Государство и право [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kvazar1.ru/publ/20-1-0-298>
13. Гражданский кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.garant.ru/10164072/>
14. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
15. Лукашук И. И. Право международной ответственности / И. И. Лукашук. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 405 с.

УДК 341+349.6

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФАУНА» У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Гузь В.М.,

аспірант кафедри міжнародного права

Львівський національний університет імені Івана Франка

Незважаючи на той факт, що у низці міжнародно-правових актів у сфері захисту навколишнього середовища згадується поняття фауни (Конвенція про охорону мігруючих видів дикої фауни 1979 р., Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі 1979 р., Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 р. тощо), у жодному з них не надано визначення даного терміну. У даній статті автором проаналізовано використання поняття «фауна» та його аналогів у міжнародному праві. Досліджено історію походження вказаного терміну та його етимологію. Наведено основні приклади використання поняття у рамках міжнародно-правових актів у сфері міжнародно-правової охорони дикої фауни, зокрема визначено його основні ознаки, сформульоване авторське визначення цього терміну.

Ключові слова: фауна, дикі тварини, види дикої фауни, міжнародно-правова охорона.

Гузь В.Н. / К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ «ФАУНА» В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ / Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина

Несмотря на тот факт, что в ряде международно-правовых актов в сфере защиты окружающей среды упоминается понятие фауны (Конвенция об охране мигрирующих видов дикой фауны 1979 г., Конвенция об охране дикой флоры и фауны и природных сред обитания в Европе 1979 г., Конвенция о международной торговле видами дикой фауны и флоры, находящимися под угрозой исчезновения 1973 г. и др.), ни в одном из них не дано определение данного термина. В данной статье автором проанализированы использование понятия «фауна» и его аналогов в международном праве. Исследована история происхождения указанного срока и его этимология. Приведены основные примеры использования понятия в рамках международно-правовых актов в сфере международно-правовой охраны дикой фауны, в частности определены его основные признаки, сформулировано авторское определение этого термина.

Ключевые слова: фауна, дикие животные, виды дикой фауны, международно-правовая охрана.

Huz V.M. / THE DEFINITION OF THE TERM «FAUNA» IN INTERNATIONAL LAW / Lviv National University named after Ivan Franko, Ukraine

Despite of the fact that the concept of fauna is mentioned in a number of international instruments in the sphere of protection of the environment (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Fauna 1979, the Convention on the protection of wild flora and fauna and natural habitats in Europe 1979, the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Endangered in 1973 etc.), none of these international legal instruments defines the term.

In this article the concept of usage of the term «fauna» and its analogues in international law are analyzed by the author. The history of the origin of this concept and its etymology are also examined. In this article, the basic examples of the usage of the concept within international legal acts in the field of international legal protection of wild fauna are given, and, particularly, its main features are defined. In addition, the author's definition of the term is formulated.

Key words: fauna, wild animals, species of wild fauna, international legal protection.

Розширення міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища, неспівмірність темпів науково-технічного прогресу та інтенсивності природокористування, а також екологічні, кліматичні та антропогенні чинники зумовили необхідність координації дій для вирішення екологічних проблем на міжнародному рівні. При цьому, з огляду на складність і комплексність міжнародного права навколишнього середовища, окремі проблеми виникають вже на рівні узгодження та використання термінології, як у рамках міжнародного, так і національного права, що зумовлювало і продовжує зумовлювати потребу в дослідженні актуальних загально-теоретичних аспектів та організаційно-правових засад у вказаній сфері.

Незважаючи на той факт, що у низці міжнародно-правових актів у сфері захисту навколишнього середовища згадується поняття фауни (Конвенція про охорону мігруючих видів дикої фауни 1979 р. [1], Конвенція про охорону

дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі 1979 р. [2], Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 р. [3] тощо), у жодному з них не подано визначення даного терміну. Тому, у рамках даної статті, з метою повного і всебічного розуміння, проаналізуємо дане питання з різних точок зору, зокрема (але не виключно) з точки зору міжнародного права.

Окремі аспекти досліджуваного питання розглядалися на рівні наукових статей, монографій та дисертацій В.А. Чічваріна, І.В. Хаманева, О.С. Колбасова, Р.Б. Рюміної, А.М. Сонцева, Д.О. Сівакова, А.Н. Меркур'єва, Е.В. Труніна, Н.С. Ляпустіна, Г.М. Жеребкіна, П.В. Фоменко, М.М. Копилова, С.М. Копилова, А.М. Сухаренко та ін.

З етимологічної точки зору, слово фауна походить від лат. Fauna – давньоримська богиня лісів, полів та звірів. Під даним поняттям розуміють сукупність тварин, що склалися історично й населяє (або населяла в давні часи) певну те-